

УДК 004.056.52

ВІТАЛІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ СВІТЛИЧНИЙ,

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри кібербезпеки факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-3381-3350>;

ЮРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ ОНИЩЕНКО,

кандидат наук з державного управління, доцент,

доцент кафедри кібербезпеки факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-7755-3071>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРЗАХИСТУ ДІТЕЙ ЗА УЧАСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

З кожним роком все більше українських дітей користується Інтернетом у повсякденному житті. Можливість підключитися до мережі не тільки через комп'ютер, але й за допомогою мобільних телефонів лише сприяє цій тенденції. Інтернет надає дітям та молоді неймовірні можливості для спілкування й творчості. Проте, оскільки з самого початку Інтернет розвивався без будь-якого контролю, сьогодні він містить величезну кількість інформації, причому далеко не завжди безпечної. Відомо, що на працівників підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України покладено важливі функції дотримання законності, захисту прав і свобод людини, запобігання вчиненню правопорушень, і, в першу чергу, дітьми та молоддю, тому проблема захисту підростаючого покоління потребує ґрунтовного аналізу та осмислення для надання практичних рекомендацій для удосконалення та подальшого розвитку практичної діяльності підрозділів поліції та педагогічних працівників закладів освіти.

Інтернет є важливим інструментом для особистого та професійного спілкування. Проте ним можуть також зловживати, наприклад, використовувати для розсилання комп'ютерних вірусів і небажаної пошти (спаму), отримання інформації особистого характеру для крадіжок, шантажу, переслідувань, розповсюдження і залучення до порнографії, інформування про сайти, небезпечні для дітей, наприклад, про секти, наркотики та їх виготовлення, суїциди, різні види насильства. Ось чому важливо бути обізнаним в питаннях інформаційної безпеки.

Кібербезпека молоді стосується захисту життєво важливих інтересів суспільства та держави. Поширення неправдивої, неповної, невчасної інформація може нанести шкоду. Особливо вразливими у цьому контексті є діти. Вони можуть не знати, яку інформацію можна викладати в мережу, а яку не варто. Інколи школярі не можуть правильно зреагувати на матеріали з мережі з різних причин. Робота працівників ювенальної превенції у цьому напрямку є дуже важливою. Безконтрольний доступ дітей до мережі Інтернет може мати негативні наслідки.

Безумовно, працівниками Національної поліції приділяється велика увага забезпеченню безпеки дітей, здійснюється сприяння створенню безпечного простору виховання та розвитку підростаючого покоління, проводяться заходи для убезпечення дітей від негативного впливу злочинного середовища. Завдяки плідній співпраці зі структурними підрозділами вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання були досягнуті вагомі результати щодо профілактики дитячої злочинності і, як наслідок, зменшення її рівня. Але, на жаль, на сьогоднішній день проблема злочинності стосовно дітей, зокрема з використанням інформаційних технологій, а також посилення негативного впливу соціальних Інтернет-мереж на формування свідомості дітей не зменшилась.

Враховуючи нагальну потребу посилення превентивних заходів серед дітей та батьків із безпечного використання кіберпростору, потрібно орієнтуватися на прикладні наукові дослідження за вказаною тематикою, а також провести корекцію деяких наукових парадигм. Крім того за результатами нашого дослідження, встановлено, що сучасні дослідники кібербезпекової проблематики захисту дітей здебільшого зосереджують увагу на розробленні окремих, найчастіше фрагментарних проблем, що призводить до безсистемного розгляду кібербезпеки. На наш погляд для поліпшення існуючого стану справ у сфері забезпечення кібербезпеки дітей необхідно більш широко реалізовувати положення проекту «Шкільний офіцер поліції». Перший етап цього міжнародного проекту був розпочатий ще у вересні 2016 року. Саме тоді у Києві, Одесі,

Івано-Франківську та Львові стартувала «перша хвиля». У «другу чергу у квітні 2018 року були проведені перші заняття зі школярами у Дніпрі, Харкові та Кропивницькому. На черзі Чернівці, Севєродонецьк, Лисичанськ і Рубіжне.

Метою моделі співробітництва загальноосвітніх навчальних закладів і поліції є створення безпечного середовища у загальноосвітніх навчальних закладах, що сприятиме більш ефективному навчальному процесу, розв'язанню конфліктів у загальноосвітніх навчальних закладах, безпеці учнів, учителів та інших працівників загальноосвітніх навчальних закладів та запобіганню асоціальної поведінки учнів. Головним завданням проекту є забезпечення ефективної профілактики правопорушень серед учнів, застосування відновних практик з метою попередження конфліктів, правопорушень та інших негативних явищ. Реалізація проекту спрямована, в першу чергу, на налагодження відкритого продуктивного діалогу учнів з працівниками поліції при обговоренні важливих правових проблем та формування їхньої правової і свідомої поведінки як у школі, так і поза нею, як в реаліях повсякденного життя так і в кіберпросторі. Іншими словами, це підхід з орієнтацією на попередження проблеми, а не на інцидент, який уже відбувся. Але, незважаючи на деякі успіхи, питання кібербезпечної поведінки дітей у соціальних мережах розглянуто недостатньо повно для формування і розуміння необхідності дотримання правил безпечного спілкування в мережі Інтернет для уникнення потрапляння в небезпечні ситуації.

На наш погляд при проведенні занять у вигляді квестів, інтерактивних ігор та бесід варто звернути особливу увагу школярів на загрози, які можуть виникати під час користування Інтернетом. Велика кількість дітей, підлітків та молоді користується електронною поштою, програмами обміну миттєвими повідомленнями (Вайбер, Телеграм, Ватсап тощо) або чатами. Інструменти віртуальної комунікації дають можливість будь-кому приєднатись до Інтернет-спільноти: людям будь-якого віку, національності, статі, релігії і культури, де зв'язки, обмін ідеями та знаннями може відбуватися за дуже короткий час. Віртуальна природа такої спільноти дає можливість особі діяти анонімно або під вигаданим ім'ям. Дискусія може бути частиною гри і позитивним елементом у спілкуванні, але вона водночас може бути небезпечним інструментом маніпулювання свідомістю і нести для дитини потенційну загрозу. Так звані «віртуальні друзі» – це часто незнайомі люди, які регулярно спілкуються, і яким молоді люди довіряють. Тому, спілкуючись в Інтернеті, молодь мусить повністю покладатися на себе, щоб відрізнити брехню від правди. Але нажалі діти часто потрапляють в ризиковані ситуації, якщо ними починає маніпулювати грабіжник, сексуальний експлуататор або педофіл.

Школярів крім того необхідно ознайомлювати з іншими видами загроз, адже віруси, хробаки, троянські коні є небезпечними програмами, які можуть поширюватися через електронну пошту або веб-сторінки. Віруси можуть пошкодити файли або програмне забезпечення, що міститься на комп'ютері. Хробаки розповсюджуються швидше за віруси безпосередньо з одного комп'ютера на інший. Наприклад, хробак електронної пошти може сам відправляти себе на всі адреси електронної пошти в адресній книзі користувача. Інтернет-хробаки шукають підключені до Інтернету комп'ютери, які не містять актуальних оновлень безпеки. Троянські коні (троянці) – це небезпечні програми, які створені так, щоб виглядати безневинними, наприклад, як гра. Після активації вони можуть пошкодити файли без відома користувача.

Хакери та зломщики – це терміни, які використовують по відношенню до людей, які зламують та проникають в інформаційні системи. Через мережу Інтернет вони можуть проникнути у незахищений комп'ютер і зловживати ним, викрадаючи або копіюючи файли та використовуючи їх для незаконної діяльності. Найкращим способом захисту комп'ютера від зломів і проникнень є використання брандмауєра та регулярне оновлення операційної системи.

Небажана маса електронних повідомлень (спам) перенавантажує системи електронної пошти і може заблокувати поштові скриньки. Як інструмент для відправки небажаної пошти інколи використовують хробаків електронної пошти.

Враховуючи вищевикладене, для забезпечення кіберзахисту дітей можна сформулювати основні правила безпечного використання мережі Інтернет, зокрема електронної пошти, з якими слід знайомити дітей та молодь під час проведення вище згадуваних профілактичних заходів педагогічними працівниками загальноосвітніх шкіл та підрозділів ювенальної превенції:

1. Ніколи не відкривайте підозрілі повідомлення або вкладення електронної пошти, що надійшли від людей, яких ви не знаєте. Натомість одразу видаляйте їх, вибравши відповідну команду в меню повідомлення.

2. Ніколи не відповідайте на небажану пошту (спам).

3. Використовуйте фільтр спаму свого провайдера Інтернет-послуг або програми електронної пошти (якщо він є).

4. Використовуйте нову або родинну адресу електронної пошти для запитів в Інтернеті, форумів тощо.

5. Ніколи не пересилайте «ланцюгові» повідомлення електронної пошти. Видаляйте їх одразу після надходження.

Одержано 26.03.2019

УДК 616.89-008.441.33-085+615.212.7(477)

ВІКТОРІЯ ВІКТОРІВНА СЕЛЬСЬКА,

аспірант кафедри загальнотеоретичної юриспруденції

Національного університету «Одеська юридична академія»,

головний спеціаліст відділу уповноважених Голови з питань контролю

за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності

Управління забезпечення прав людини Національної поліції України;

 <https://orcid.org/0000-0002-0647-2645>

ДОТРИМАННЯ ПРАВ КЛІЄНТІВ ПРОГРАМИ ЗАМІСНОЇ ПІДТРИМУВАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ (ЗПТ) У ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Національна поліція України (далі – поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію»).

Хоча забезпечення прав і свобод людини належить до одного з найголовніших завдань в діяльності поліції, проте аналіз результатів досліджень у сфері прав людини в Україні, а також звітів міжнародних та національних правозахисних організацій свідчить про те, що порушення прав та свобод людини з боку представників правоохоронних органів носить системний характер і залишаються досить поширеними в нашій державі.

Частіше за все, об'єктами таких порушень стають представники соціально вразливих верств населення. Під вразливістю ми розуміємо такий стан, за якого особа внаслідок фізичних, психологічних чи соціальних особливостей свого стану або обставин не зможе самостійно і в повній мірі захистити свої права. Розглянемо як приклад соціально вразливої групи – клієнтів програми замісної підтримувальної терапії (ЗПТ).

ЗПТ є визнаним у світі методом лікування споживачів ін'єкційних наркотиків (СІН), має на меті попередження розповсюдження ВІЛ/СНІДу серед представників уразливих груп, а також сприяє ресоціалізації СІН, поверненню їх до повноцінного життя у суспільстві. Для лікування ЗПТ використовують два види препарату – таблетовані метадон та бупренорфін. Починаючи з 2015 року запроваджена ЗПТ й рідкими формами метадону. (Інформація з сайту Міжнародного благодійного фонду «Альянс громадського здоров'я»)

Замісна підтримувальна терапія є ефективним способом фармакологічного лікування опіоїдної залежності. Науковцями доведено, що застосування цього методу зазвичай істотно скорочує вживання заборонених опіоїдів, знижує рівень злочинності та смертності внаслідок передозування. Водночас ЗПТ розглядається і як ефективний превентивний захід із попередження поширення ВІЛ-інфекції, адже зменшується кількість випадків поведінки з високим ризиком інфікування ВІЛ. Крім цього, згідно з правилами, які діють для учасників програм ЗПТ в Україні, вони мають регулярно проходити добровільне консультування та тестування на ВІЛ-інфекцію та діагностику туберкульозу. Ці заходи також можна віднести до превентивних щодо поширення соціально-небезпечних захворювань серед споживачів ін'єкційних наркотиків, що сприяє покращенню епідемічної ситуації загалом.

Згідно законодавства України, документів Всесвітньої організації охорони здоров'я, наркоманія – це хвороба, а тому позбавленню права на медичну допомогу осіб, хворих на наркоманію, притаманні всі ознаки дискримінації за ознакою стану здоров'я.

Згідно ст. 3 Конституції України – «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Ч. 1 ст. 27